

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 10. juni 2020 av Høyesterett i avdeling med

dommer Hilde Indreberg
dommer Bergljot Webster
dommer Knut H. Kallerud
dommer Wenche Elizabeth Arntzen
dommer Kine Steinsvik

HR-2020-1218-A, (sak nr. 19-191016STR-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 16. oktober 2019

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Alvar Randa)

mot

A

(advokat Halvard Helle)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Steinsvik:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

(2) Saken gjelder spørsmål om en 27 år gammel mann skal dømmes til forvaring for blant annet drapsforsøk.

(3) A ble 4. juni 2018 tiltalt for syv drapsforsøk, jf. straffeloven § 275, jf. § 16. Grunnlaget i tiltalebeslutningen post I a var beskrevet slik:

«Søndag 9. juli 2017 ca. kl. 02.20 utenfor utestedet 'X' i ---veien 0 i Oslo, forsøkte han å drepe B ved å avfyre tre skudd mot B. B ble truffet av en kule i høyre lår som gikk videre inn i lysken på venstre ben og ut igjennom venstre seteregion, men ble ikke drept idet skuddene ikke var dødelige eller fordi B kom under rask legebehandling.»

(4) Skuddene ble avfyrt mot til sammen syv personer som befant seg på stedet, og grunnlaget i tiltalens post I b følgende omhandler de øvrige seks fornærmede. Tre av de fornærmede fikk skuddskader, en fjerde ble skadet ved at et prosjektil eller en bit av murveggen hun sto ved traff leggen.

(5) Tiltalebeslutningen omfattet videre flere tilfeller av vold og trusler, blant annet mot fengselsbetjenter og politiet, ulovlig bevæpning på offentlig sted, skadeverk og bruk og besittelse av narkotika. Ved tiltalebeslutninger av 19. september 2018 og 15. januar 2019 ble A tiltalt for ytterligere tilfeller av vold og trusler begått i Oslo og Ullersmo fengsel. Jeg kommer nærmere tilbake til arten og omfanget av de straffbare forholdene.

(6) Oslo tingrett avsa 5. februar 2019 dom med slik slutning:

«1. A, født 00.00.1993, dømmes for overtredelse av

- straffeloven § 275 jf. § 16 (syv tilfeller)
- straffeloven § 189a
- straffeloven § 273 jf. § 15 (to tilfeller)
- straffeloven § 351 første ledd jf. § 15
- straffeloven § 155 (fem tilfeller)
- straffeloven § 156 annet ledd (tre tilfeller)
- straffeloven § 263 (fire tilfeller)
- straffeloven § 271 første ledd (fire tilfeller)
- straffeloven § 231 første ledd
- straffeloven § 189 annet ledd (to tilfeller)
- legemiddelloven § 31 annet ledd jf. § 24 første ledd (fem tilfeller)
- legemiddelloven § 31 annet ledd jf. § 24a første ledd (to tilfeller)

alt sammenholdt med straffeloven § 79 bokstav a og § 79 bokstav b, til forvaring i 11 – elleve – år, med en minstetid på 7 – syv – år og 6 – seks – måneder.

Til fradrag i straffen kommer 584 – femhunderogåttifire – dager for utholdt varetekt.»

(7) A ble også idømt rettighetstap og oppreisningserstatning.

- (8) Tingretten kom til at det på domstidspunktet var en reell og nærliggende fare for nye voldslovbrudd og at forvaring var nødvendig av hensyn til samfunnsvernet, også når gjentakelsesfaren ble vurdert opp mot forholdene ved endt soning.
- (9) A anket til Borgarting lagmannsrett. Anken gjaldt bevisvurderingen under skyldspørsmålet for drapsforsøkene i tiltalens post I og spørsmålet om forvaring. Borgarting lagmannsrett avsa 16. oktober 2019 dom med slik slutning for så vidt gjelder straffekravet:
- «1. A, født 00.00.1993, dømmes for overtredelse av straffeloven § 275, jf. § 16 (syv tilfeller), jf. § 79 bokstav a) og b), samt de forhold som er rettskraftig avgjort ved Oslo tingretts dom av 5. februar 2019 til fengsel i 11 – elleve – år. Til fradrag i straffen kommer 837 – åttehundreogtrettisyv – dager (pr. 16.10.2019) for frihetsberøvelse.»
- (10) Ved vurderingen av forvaringsspørsmålet la lagmannsretten særlig vekt på at A hadde hatt en positiv utvikling den siste tiden i varetekt, blant annet ved at han hadde mottatt behandling for sin rus- og voldsproblematikk, hadde avlagt negative rustester og hatt arbeid og tillitsverv i fengselet. Lagmannsretten uttrykte at saken var et grensetilfelle, men kom under betydelig tvil til at A ikke skulle dømmes til forvaring.
- (11) Påtalemyndigheten har anket over reaksjonsfastsettelsen til Høyesterett og gjort gjeldende at A skulle ha vært idømt forvaring. For Høyesterett er det fremlagt en del utfyllende opplysninger om As forhold i varetektstiden.
- (12) Saken er behandlet ved fjernmøte, jf. midlertidig forskrift 27. mars 2020 nr. 459 om forenklinger og tiltak innenfor justissektoren for å avhjelpe konsekvenser av utbrudd av Covid-19 § 2 og midlertidig lov 26. mai 2020 nr. 47 om tilpasninger i prosessregelverket som følge av utbruddet av covid-19 mv. § 3.

Mitt syn på saken

Innledning

- (13) Vilkårene for forvaring fremgår av straffeloven § 40. Bestemmelsens første ledd første punktum lyder slik:
- «Når fengselsstraff ikke anses tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet, kan forvaring i anstalt under kriminalomsorgen idømmes når lovbrøyteren finnes skyldig i å ha begått eller forsøkt å begå et voldslovbrudd, et seksuallovbrudd, en frihetsberøvelse, en ildspåsettelse eller et annet lovbrudd som krenket andres liv, helse eller frihet, eller utsatte disse rettsgodene for fare og vilkårene i annet eller tredje ledd er oppfylt.»
- (14) Andre og tredje ledd oppstiller ytterligere vilkår avhengig av om lovbruddet er av «alvorlig art» eller «mindre alvorlig art». Ved lovbrudd av alvorlig art må det være «nærliggende fare for at lovbrøyteren på nytt vil begå et alvorlig lovbrudd som nevnt i første ledd».
- (15) Det er på det rene, og heller ikke bestridt, at drapsforsøkene A er funnet skyldig i er voldslovbrudd av alvorlig art, jf. § 40 andre ledd.

- (16) Avgjørende for forvaringsspørsmålet er derfor om det foreligger tilstrekkelig *gjentakelsesfare* og om *grunnvilkåret* for forvaring – at tidsbegrenset straff ikke er tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet – er oppfylt.

Nærmere om faren for nye lovbrudd

Rettslige utgangspunkter

- (17) Jeg ser først på vilkåret om at det må være en nærliggende fare for at lovbrysteren på nytt vil begå et alvorlig lovbrudd som krenker andres liv, helse eller frihet.
- (18) I kravet om «nærliggende fare» for nye lovbrudd ligger det at faren – på domstidspunktet – må være *reell* og *kvalifisert*. Kravet til faregraden kan variere etter alvoret i de straffbare handlingene som er begått og også etter hvor alvorlige fremtidige lovbrudd det er fare for, jf. HR-2020-976-A avsnitt 13 med videre henvisninger.
- (19) Straffeloven § 40 fjerde ledd angir nærmere momenter ved farevurderingen. Det fremgår her at det ved vurderingen av faren for tilbakefall skal legges vekt på «det begåtte lovbruddet sammenholdt særlig med lovbrysterens atferd og sosiale og personlige funksjonsevne». Gjelder saken lovbrudd av alvorlig art skal det «særlig legges vekt på om lovbrysteren tidligere har begått eller forsøkt å begå et alvorlig lovbrudd som nevnt i første ledd».

Lovbruddene A nå er dømt for

- (20) Utgangspunktet for farevurderingen er lovbruddene A nå er funnet skyldig i, og helt sentralt står skytingen utenfor utestedet X i Oslo.
- (21) A var den aktuelle kvelden på et arrangement på X sammen med noen kamerater. I løpet av kvelden oppsto det diskusjon mellom A og dørvaktene i forbindelse med at to av As kamerater var sluppet inn bakdøren. Lagmannsretten har beskrevet det videre hendelsesforløpet slik:

«Senere ble tiltalte bedt om å forlate X. Det fremstår som noe usikkert hvorfor dette skjedde, men det er uten betydning for skyldspørsmålet. Det er midlertid på det rene at tiltalte ble svært irritert over utkastelsen. Han forklarte at han følte seg ydmyket og nedverdiget, og mente at vaktene ikke viste ham respekt.

Tiltalte ble stående utenfor ved inngangen og diskuterte med vaktene, de fornærmede C, B og D. Fornærmede E kom til litt etter de andre. Den baransvarlige for kvelden, F, forsøkte også å snakke med tiltalte. De fornærmede gjestene, G og H, var på vei ut og stod utenfor inngangen mellom vaktene og F da skuddene falt.

Vaktene og F forklarte for lagmannsretten at tiltalte var svært sint. På overvåkningsfilmen ser man at tiltalte snakker med dem, og at han går frem og tilbake flere ganger. Både tiltalte og vaktene forklarte at tiltaltes kamerater forsøkte å få ham med fra stedet.

Overvåkningsfilmen viser at tiltalte til slutt følger etter kameratene, men at han stopper etter noen få meter. Tiltalte tar frem pistolen fra bukselinningen, tar ladegrep, snur seg mot vaktene mens han retter pistolen mot døråpningen til X der de fornærmede står, og skyter.

Tiltalte skyter tre skudd. Han forsøker å trekke av minst tre ganger til før han løper fra stedet. Han stod ca. 5 meter fra de fornærmede da han skjøt.»

- (22) Forholdet er svært alvorlig. Syv tilfeldige personer i det offentlige rom ble utsatt for direkte livsfare. Tre av de fornærmede ble påført skuddskader i bena, og den ene ble også påført en streifskade på høyre del av magen. De skadde kom raskt under behandling og døde derfor ikke av skadene. Om skuddskadene på fornærmede B har tingretten gjengitt forklaring fra overlege Per Hoff-Olsen om at skadene «lå veldig nære store blodårer i lysken og i bekkenet, og at skade på disse ville ha vært fatalt». Også skadene på fornærmede F kunne, med en annen vinkel på skuddinngangen, ifølge Hoff-Olsens forklaring ha «medført fatal forblødning innen kort tid». Det var således rene tilfeldigheter som gjorde at ikke liv gikk tapt.
- (23) Våpenet som ble brukt, var en halvautomatisk grovkalibret pistol med svært stor skadeevne. A har drevet skytetrening og var godt kjent med våpenet og risikoen ved å fyre av flere skudd rettet mot en gruppe mennesker på om lag fem meters avstand. Opptakten til hendelsen gir ingen forklaring på bruken av våpenet. Skytingen fremstår som et impulsivt og uforståelig svar på at A ble bedt om å forlate utestedet.
- (24) A ble pågrepet av politiet rett etter hendelsen. Analyseresultater av blod- og urinprøver viste at han var påvirket av flere narkotiske stoffer, alkohol og anabole steroider. I sakkyndigrapport 5. februar 2018 er det konkludert med at A hadde en samlet påvirkningsgrad tilsvarende rundt to i promille.
- (25) Også de øvrige forholdene A nå er domfelt for har betydning ved vurderingen av gjentakelsesfaren.
- (26) A slapp ut etter endt soning av dom på fengsel i to år og åtte måneder for tidligere forhold den 22. juni 2016, et drøyt år før skytingen på X. Forholdene i tiltalens post IX og X er begått allerede 18. august 2016, knappe to måneder etter løslatelsen. A ble da påtruffet av en politipatrulje i Thorvald Meyers gate på Grünerløkka. Han var i besittelse av 89 tabletter rivotril og var bevæpnet med kniv på offentlig sted.
- (27) Jeg trekker også frem forholdet i tiltalens post III om medvirkning til kroppsskade, jf. straffeloven § 273, jf. § 15. Av tingrettens dom fremgår det her at A sammen med tre andre oppsøkte fornærmede I for å gi ham «en beskjed», uten at A ville utdype hva som lå i dette. Da I, som var på besøk hos en venn, ikke slapp dem inn, sparket A inn døra. Tingretten fant det bevist at A slo I i hodet og påførte ham et kutt som måtte sys med fire sting. A erkjente for tingretten at han hadde med seg kniv ved hendelsen, og forklarte i den forbindelse at han «alltid er bevæpnet med kniv». Forholdet ble begått i mai 2017, om lag to måneder før skytingen på X.
- (28) Domfellelsen gjelder videre flere tilfeller av vold og trusler mot politi- og fengselsbetjenter, samt vold mot andre innsatte etter at A ble varetektsfengslet etter skyteepisoden på X.
- (29) Lovbruddet som ligger til grunn for påtalemyndighetens påstand om forvaring og de øvrige forholdene A nå er funnet skyldig i, underbygger etter mitt syn, både i art og omfang, en høy grad av fare for nye alvorlige voldslovbrudd. Det står sentralt at A har en lav terskel for voldsbruk, handler impulsivt og under påvirkning av rus, samt at han går bevæpnet.

Forholdene er også begått kort tid etter løslatelse fra tidligere soning. Tidligere fengselsstraff har således ikke hatt tilsiktet virkning.

- (30) Før jeg ser nærmere på As sosiale og personlige funksjonsevne ser jeg på tidligere begåtte forhold.

Tidligere begåtte forhold

- (31) As adferd og tidligere begåtte lovbrudd henger nært sammen og inngår i vurderingen av gjentakelsesfaren. Og etter § 40 fjerde ledd skal det som nevnt legges særlig vekt på om lovbrøyteren tidligere har begått eller forsøkt å begå et alvorlig lovbrudd som krenker andres liv, helse eller frihet.
- (32) A ble første gang domfelt 16 år gammel ved Oslo tingretts dom 25. mars 2009. Dommen gjaldt trusler med kniv, trusler mot offentlig tjenestemann og narkotikalovbrudd. Det fremgår av dommen at tiltalte forklarte at han hadde ruset seg siden 13 årsalderen, og at han også før fylte 15 år hadde vært mistenkt for straffbare forhold som var blitt henlagt på grunn av hans unge alder.
- (33) Ved Oslo tingretts dom 6. mars 2012 ble A og én medtiltalt domfelt for grovt ran i forbindelse med en revy på Y skole. Ranshandlingen er beskrevet slik i dommen:

«Flere vitner har forklart at de mørkkledde ranerne med tildekkede ansikter kom stormende opp trappen til billettutsalget mens de ropte og slo rundt seg, og at det ble fektet med kniv. Vitnene har beskrevet ranet som brutalt og skremmende, noe retten legger til grunn. Det er uklart hvem som hadde med kniv under ranet. Retten legger imidlertid til grunn at medbringelsen av kniven inn under ranet – ‘som nødverge hvis det ble problemer’ slik J har forklart – var kjent både for A og J. Det dreide seg ikke om en impulshandling. Tvert imot viser måten ranet ble utført på, samt tidspunktet for ranet, at det må karakteriseres som nøye planlagt.»

- (34) A erkjente også at det ble brukt makt mot skoleeleven som sto i billettluke. Ranet ble begått 5. januar 2011.
- (35) Allerede 22. mars 2012 ble A på nytt domfelt, denne gangen for to ran, to tilfeller av vold mot offentlig tjenestemann, narkotikalovbrudd og for å ha båret kniv på offentlig sted. Ved ett av ranene ble fornærmede truet med kniv. Det ene voldslovbruddet gjaldt flere slag mot hodet til en billettkontrollør under utøving av billettkontroll på t-banen.
- (36) Ved Oslo tingretts dom 21. november 2013 ble A igjen domfelt for en rekke forhold. Han ble blant annet dømt for ulovlig erverv av skytevåpen og for å ha skutt med en avsagd hagle ut av et vindu hjemme hos sin mor. Politiet ble tilkalt av naboer, og ved pågripelsen opptrådte A både truende og voldelig mot polititjenestemennene.
- (37) A ble videre domfelt for knivstikking, og jeg finner grunn til å gå noe nærmere inn på dette forholdet. Tingretten har beskrevet hendelsesforløpet slik:

«Ettermiddagen fredag 6. september 2013 hadde tiltalte vært hos en venn, der han hadde drukket øl og tatt piller. Han forlot vennen sammen med en annen venn, og de to gikk oppover Pilestredet, på venstre siden av veien, på vei til Holbergs plass. På den

andre siden av veien, utenfor Blitzhuset, stod en gjeng blitzere. Tiltalte følte at de så stygt på dem, og han og vennen begynte derfor å le høyt av blitzerne. Tiltalte har forklart at de lo for å terge blitzerne. Tiltalte og vennen gjorde videre nazi-hilsener, ropte 'sieg heil' og kalte blitzerne for landssvikere. Blitzerne ble provoserte av dette, og det oppstod en krangel. Tiltalte og vennen krysset da gaten, gikk mot Blitzhuset og dro frem hver sin kniv. Tiltaltes kniv var ca. 30 cm lang. Fornærmede var inne på Blitzhuset. Da han hørte bråk utenfor, gikk han ut for å se hva som skjedde. Da blitzerne så at tiltalte og vennen hadde kniver, løp mange av dem, inkludert fornærmede, mot inngangsdøren til Blitzhuset. Tiltalte stakk da fornærmede med kniven, flere ganger. Både fornærmedes og tiltaltes DNA er funnet på kniven. Etter knivstikkingen ble situasjonen svært kaotisk. Noen av blitzerne kastet stoler og andre gjenstander mot tiltalte og vennen, og fulgte etter dem. Det oppstod en heftig slåsskamp, og tiltalte og vennen fikk store skader.

...

Fornærmede fikk fire stikkskader og måtte sy til sammen tolv sting. Han fikk et syv cm. langt risp i huden ved skulderen, et ca. tre cm. langt kutt i siden av brystkassen, et ca. tre cm. langt kutt på innsiden av venstre overarm og et ca. fem cm. langt kutt på utsiden av venstre overarm. Stikket i brystkassen medførte luft i lungehulen, et såkalt lungekollaps.»

- (38) Stikkskader mot brystregionen er potensielt dødelige skader. A var således også denne gangen nær ved å forårsake alvorlig skade med fare for livet.
- (39) For forholdene i dommen av 21. november 2013 ble A dømt til fengsel i to år og åtte måneder. A satt varetektsfengslet etter hendelsen og frem til dommen, og han slapp ut etter endt soning 22. juni 2016. Som jeg allerede har nevnt gikk det kun et drøyt år før skytingen på X, og en rekke straffbare forhold ble begått allerede før dette.
- (40) Både knivstikkingen ved Blitz-huset og det grove ranet ved Y skole, er alvorlige voldslovbrudd og skal tillegges særlig vekt ved vurderingen av faren for nye lovbrudd.
- (41) As adferd og de tidligere forholdene, sammenholdt med forholdene i herværende sak, underbygger etter mitt syn klart at det foreligger en nærliggende fare for nye alvorlige lovbrudd. Utviklingen i de straffbare forholdene viser også en eskalering i alvorlighetsgraden som gir grunn til alvorlig bekymring.

Nærmere om As sosiale og personlige fungeringsevne

- (42) De rettsoppnevnte sakkyndige for ting- og lagmannsrett, spesialist i psykiatri Harald Brauer og psykologspesialist Knut-Petter Sætre Langlo, har i rettspsykiatrisk erklæring 14. januar 2018 konkludert med at A tilfredsstillende kriteriene for dyssosial personlighetsforstyrrelse. Om denne diagnosen heter det i den rettspsykiatriske erklæringen på side 36:

«F 60.2 Dyssosial personlighetsforstyrrelse

Personlighetsforstyrrelse kjennetegnet ved likegyldighet for sosiale forpliktelser og uttalt mangel på forståelse for andres følelser. Det foreligger stor diskrepans mellom atferd og gjeldende sosiale normer. Atferden er ikke særlig påvirkelig av negative erfaringer, herunder straff. Pasienten har lav frustrasjonstoleranse og lav terskel for

agresjonsutbrudd, herunder voldshandlinger. Det er en tendens til å bebreide andre, eller til å gi plausible rasjonaliseringer for den atferden som bringer pasienten i konflikt med samfunnet.»

- (43) I grunnlaget for de sakkyndiges vurdering av at A tilfredsstillter kriteriene for diagnosen, heter det blant annet på side 35:

«Det er dokumentert fra tidligere at observanden har en lav frustrasjonstoleranse og dårlig impuls kontroll. Han har også lav terskel for agresjonsutbrudd og har allerede fra ungdomsårene fremstått truende og voldelig hvis nødvendig. I den omfattende dokumentasjonen de sakkyndige har hatt tilgjengelig, er det en rekke ganger opp gjennom årene beskrevet mange hendelser med trusler og vold. Observanden har blitt dømt flere ganger for voldshandlinger uten at dette syntes å ha ført til endring av atferd. Empatien synes også svekket, i form av hvordan han ser andres eventuelle lidelse. Han rettfærdiggjør ofte bruken av vold og trusler og omgås i et miljø hvor voldsbruk opptrer hyppig. Rusen senker impuls kontrollen ytterligere og gir grobunn for økt paranoiditet og feiltolkninger som fører til lavere terskel for agresjon og således økt voldsbruk.

På tross av at observanden i samtale med de sakkyndige har bekreftet hvordan rusmidler og anabole steroider påvirket hans voldsatferd, har ikke observanden sluttet med bruken før han ble varetektsfengslet, men han sier han [har] sluttet nå.»

- (44) De sakkyndige har videre konkludert med at As rusmisbruk er så omfattende at han «oppfyller kriteriene for diagnosen F 19.2 Psykiske lidelse og avhengighet som skyldes bruk av flere stoffer, avhengighetssyndrom».

- (45) Ved vurderingen av fremtidig voldsrisiko har de sakkyndige benyttet HCR-20, et instrument for klinisk bedømmelse av risiko for vold som inneholder en sjekklister over faktorer som empirisk har vist seg å kunne si noe om risikoen for fremtidige voldshandlinger. De sakkyndige fant at A har «en rekke risikofaktorer som tilsier at faren for nye voldshandlinger er høy». Under vurderingen av voldsrisikoen på side 47 i erklæringen heter det:

«Observanden har en rekke risikofaktorer for fremtidig voldsbruk. Han er dømt for en rekke forhold tidligere knyttet til rusmisbruk, trusler og voldshandlinger. Han har hatt betydelige atferdsvansker fra tidlig tenårene hvor han falt ut av vanlig skolegang og ble tvangsplassert ett år på institusjon grunnet atferdsvansker.

Av den omfattende dokumentasjonen de sakkyndige har fått tilgang til, fremgår det at han blant annet er anmeldt for flere kriminelle handlinger før fylte 16 år. Han er domfelt flere ganger for rusmisbruk, trusler og voldsutøvelse. Fra tidligere epikriser har observanden fortalt historier om grov kriminalitet og vold.

Observanden er utpreget impulsiv med lav frustrasjonstoleranse og terskel for å utøve vold. Han har innrømmet å ha våpen hjemme og har ved flere anledninger båret kniv da han er redd for personer som er ute etter han. Han har vært opptatt av kampsport og trening og brukt anabole steroider siden 16-års alderen. I tillegg har han et omfattende rusmisbruk hvor han selv beskriver gjennombrudd av psykotiske symptomer når han ruser seg mye.

Nevropsykologisk testing har tidligere vist symptomer forenlig med nonverbale lærevansker. Dette kan medføre vansker med tolkning av sosiale situasjoner, og det kan sammen med en paranoid beredskap, være problematisk.»

- (46) Det fremgår av lagmannsrettens dom at de sakkyndige fastholdt konklusjonen under behandlingen i lagmannsretten, men at risikoen for vold var noe mindre høy enn ved utredningen, da A den senere tiden syntes å ha en positiv utvikling i fengselet med fravær av rus.
- (47) Vurderingene fra de sakkyndige underbygger etter mitt syn ytterligere det bildet som kan utledes fra de objektive holdepunktene som ligger i As adferd og tidligere og nåværende straffbare forhold, som jeg allerede har redegjort for.

Sammenfatning – faren for nye lovbrudd på domstidspunktet

- (48) De straffbare forholdene sett i sammenheng tegner et bilde av at A har en svært lav terskel for bruk av vold, både impulsivt og mer planmessig. Risikoen underbygges av As vedvarende rusmisbruk, lave terskel for frustrasjon og manglende impuls kontroll, samt at han i henhold til sin egen forklaring alltid går bevæpnet.
- (49) A ble varetektsfengslet etter skytingen på X den 9. juli 2017 og har sittet fengslet siden. Vurderingen av faren for nye lovbrudd skal skje på domstidspunktet, og tiden i varetekt er derfor også relevant. Det følger imidlertid av tidligere praksis at det kan legges relativt liten vekt på bedret adferd i et beskyttet miljø, som et fengsel er, ved vurderingen av faren for nye lovbrudd ved løslatelse, jf. HR-2020-976-A avsnitt 59 med henvisning til HR-2018-2339-A avsnitt 41.
- (50) I vår sak har forsvareren fremholdt at perioden i varetekt er svært lang, og at A har vært underlagt et særlig strengt regime. Til tross for dette har han hatt en positiv utvikling, slik også lagmannsretten har vektlagt.
- (51) Påtalemyndigheten har på sin side gjort gjeldende at utviklingen ikke er udelt positiv, og har blant annet lagt frem hendelsesjournal fra varetektsperioden og to påtaleunntatelser som gjelder kroppskrenkelser mot andre innsatte.
- (52) Jeg kan ikke se at de forholdene som er trukket frem av partene kan få noen større vekt ved vurderingen av gjentakelsesfaren på domstidspunktet, holdt opp mot de aktuelle og tidligere straffbare forholdene og opplysningene om As sosiale og personlige fungering. Jeg finner det således klart – vurdert ut fra forholdene i dag – at det er en nærliggende fare for at A på nytt vil begå alvorlige lovbrudd som krenker andres liv, helse eller frihet.

Grunnvilkåret – hensynet til samfunnsvernet

Rettslige utgangspunkter

- (53) Selv om kravet til gjentakelsesfare er oppfylt, kan forvaring bare idømmes dersom fengselsstraff ikke er tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet. Om grunnvilkåret for forvaring heter det i HR-2020-976-A avsnitt 57:

«For at forvaring skal kunne idømmes, må også grunnvilkåret i § 40 første ledd – om samfunnsvern – være oppfylt. Ved denne vurderingen skal det tas utgangspunkt i at

straffen sonet fullt ut, og spørsmålet er om en tidsbestemt straff er tilstrekkelig til å verne liv, helse eller frihet. Selv om det ikke kreves – slik som etter annet ledd – at faren for nye alvorlige lovbrudd etter endt soning skal være ‘nærliggende’, må det vurderes om domfelte vil utgjøre en fare for de nevnte verdier på dette senere stadiet, se HR-2019-832-A avsnitt 65 med videre henvisninger. Jo lengre den alternative tidsbestemte straffen er, jo vanskeligere vil bedømmelsen være, og desto høyere må terskelen for forvaring bli, jf. Rt-2007-187 avsnitt 23.»

- (54) Jeg føyer til at forvaring ikke kan begrunnes i hensynet til domfelte selv, det er utelukkende behovet for samfunnsvern som kan danne grunnlag for forvaringsstraff, jf. Rt-2002-1667, på side 1671.
- (55) Etter ordlyden i § 40 første ledd «kan» forvaring idømmes. Loven gir altså anvisning på en skjønnsmessig vurdering, men dersom vilkårene for denne reaksjonsformen først er oppfylt vil det bare helt unntaksvis være grunnlag for å unnlate å idømme forvaring, jf. Rt-2003-1778 avsnitt 20 med videre henvisninger. Bakgrunnen for dette er vilkåret om at tidsbestemt straff ikke er tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet.
- (56) Avgjørelsen i HR-2018-2339-A gjaldt som i vår sak spørsmål om forvaringsstraff ved lang alternativ fengselsstraff. Den alternative straffen, der to drapsforsøk var de dominerende forholdene, var av lagmannsretten utmålt til fengsel i elleve år. Førstvoterende uttalte i avsnitt 36 at denne straffen ikke var for streng. Om anvendelsen av forvaringsstraff ved alternativ fengselsstraff av en slik lengde, uttalte hun videre i avsnitt 38:
- «Straffeloven § 40 første til fjerde ledd viderefører straffeloven 1902 § 39c. Bestemmelsen er noe omredigert og omformulert, men det er ikke tale om realitetsendringer. I forarbeidene til den tidligere bestemmelsen er det uttalt at forvaring har sitt hovedbruksområde når den alternative fengselsstraffen vil være fra noen måneder og opp til seks til åtte år, jf. NOU 2002:4 side 254 og Ot.prp.nr.87 (1993-1994) side 86. Departementet tilføyde imidlertid at forvaring også kan tenkes brukt ‘ved kriminalitet som kvalifiserer til meget lang tidsbegrenset straff’. I Ot.prp.nr.90 (2003-2004) side 286 gis det uttrykk for tilsvarende oppfatning. Jeg tilføyer at Høyesterett i flere saker har ilagt lange forvaringsstraffer basert på en konkret vurdering og undertiden også uten at lovgivers utgangspunkt er problematisert, jf. Rt-2010-1424 og Rt-2007-183.»
- (57) Også tilføyelsen i straffeloven § 43 første ledd ved lov 19. juni 2015 nr. 65, der tidsrammen for forvaring og øvre grense for minstetid ble hevet ved de alvorligste forbrytelsene, forutsetter at forvaring kan anvendes også der alternativet er lang ubetinget fengselsstraff.
- (58) Vurderingen av om tidsbestemt straff er tilstrekkelig må imidlertid skje helt konkret og jo lengre den alternative straffen er, jo vanskeligere vil bedømmelsen være, og desto høyere må terskelen for forvaring bli, jf. HR-2020-976-A avsnitt 57 med henvisning til Rt-2007-187 avsnitt 23.

Alternativ tidsbestemt fengselsstraff

- (59) Lagmannsretten har i vår sak utmålt straffen til fengsel i elleve år. For de syv drapsforsøkene tok lagmannsretten utgangspunkt i en straff av fengsel i elleve til tolv år. Etter tillegg for de øvrige forholdene tok lagmannsretten et samlet utgangspunkt for straffen på fengsel i om lag 13 år. Etter fradrag for tilståelse ble straffen endelig fastsatt til fengsel i elleve år. Jeg har ikke innvendinger til lengden av den straffen lagmannsretten har utmålt.
- (60) Forsvareren har gjort gjeldende at lang saksbehandlingstid bør lede til ytterligere fradrag i straffen. Jeg kan ikke se at det er grunnlag for dette. Fra A ble pågrepet for drapsforsøkene og frem til dom i Høyesterett har det gått i underkant av tre år. Det tok muligens noe lang tid før saken kom opp for tingretten, men det er ikke opplysninger om at saken har hatt perioder med liggetid. Når den totale saksbehandlingstiden i en sak av så alvorlig karakter er forsvarlig, og det ikke er opplysninger om perioder med liggetid, er det etter mitt syn ikke grunnlag for å gjøre fradrag i straffen.
- (61) Vurderingen av grunnvilkåret for forvaring skal ut fra dette ta utgangspunkt i en alternativ fengselsstraff på elleve år. På grunn av varetektsfradraget som skal gjøres, er perspektivet for Høyesteretts vurdering tidspunktet for løslatelse om lag åtte år frem i tid.

Den konkrete vurderingen

- (62) Ved den konkrete vurderingen tar jeg utgangspunkt i As omfattende og langvarige historikk med voldslovbrudd og de karaktertrekk hos ham som jeg har gjennomgått under vurderingen av gjentakelsesfaren.
- (63) Det er forbundet med usikkerhet å vurdere om en tidsbestemt straff er tilstrekkelig, eller om det også etter endt soning vil foreligge fare for nye alvorlige lovbrudd. Når jeg likevel er kommet til at en tidsbestemt straff i dette tilfellet ikke er tilstrekkelig, er det særlig ut fra styrken i de momentene som tilsier at det per i dag er en nærliggende fare for nye alvorlige lovbrudd, samt faregraden ved den type voldslovbrudd det er tale om.
- (64) Gjennomgangen har vist at A har en lang historikk med både voldsbruk og omfattende rusmisbruk fra tidlige ungdomsår. Han har tilhørt et kriminelt miljø, som han ikke har vist vilje eller evne til å ta avstand fra. Tidligere tidsbestemt straff har heller ikke hatt noen virkning, og A synes ikke å ha tatt inn over seg de alvorlige konsekvensene av egne tidligere voldshandlinger. Jeg tenker her særlig på knivstikkingen utenfor Blitz-huset, der fornærmede ble påført skader som lett kunne ha fått mer alvorlige konsekvenser. De syv drapsforsøkene han nå skal svare for er også begått kun kort tid etter endt soning for dette forholdet.
- (65) De sakkyndige har fremhevet at det er viktig at A over tid viser motivasjon for og deltar aktivt i rusbehandling, og at han i tillegg må gjennomføre behandlingsprogram som gir økt forståelse for hvorfor han tyr til vold i ulike situasjoner. Det fremgår av erklæringen at dette er behandling som bør skje over år og krever stor grad av egen motivasjon og innsats. Behovet for langvarig behandling må ses i sammenheng med hans dyssosiale

personlighetsforstyrrelse som innebærer et klart risikomoment. Det er videre fremhevet at A etter endt soning må ha en konkret og realistisk fremtidsplan.

- (66) Som lagmannsretten har trukket frem er det enkelte forhold som taler for en noe redusert tilbakefallsfare. A synes å nyttiggjøre seg behandlingssamtaler med fokus på vold og rus, han har avgitt negative rustester over en ganske lang periode. Han har også hatt arbeid og tillitsverv i fengselet. Dette er positivt. Samtidig er bildet av As adferd under varetektsperioden sammensatt. Domfellelsen i saken omfatter også flere tilfeller av trusler og vold mot ansatte og andre innsatte etter at A ble varetektsfengslet. Tingrettens gjennomgang av disse forholdene viser at As terskel for bruk av vold er svært lav, og at han bruker vold både som svar på konflikter og uprovosert for å oppnå det han ønsker, eksempelvis bytte av soningssted. Om lag en måned før behandlingen i lagmannsretten, der forvarings spørsmålet var et hovedspørsmål, utferdiget påtalemyndigheten også en påtaleunntatelse for kroppskrenkelse begått mot en innsatt i Romerike fengsel. Det er ut fra dette vanskelig å se holdepunkter for en endringsprosess hos A som så langt i tilstrekkelig grad reduserer den fremtidige faren for nye alvorlige lovbrudd.
- (67) Samlet sett er risikoen for nye alvorlige lovbrudd etter endt soning i dette tilfellet så høy at en tidsbestemt straff etter mitt syn ikke er tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet. Også grunnvilkåret for forvaringsstraff i straffeloven § 40 første ledd er derfor oppfylt. Det er heller ikke forhold som tilsier at reaksjonsformen likevel ikke bør benyttes.
- (68) Etter dette er jeg kommet til at vilkårene for å idømme A forvaring etter straffeloven § 40 er oppfylt. Anken fra påtalemyndigheten må derfor tas til følge. Den konkrete utmålingen av forvaringsstraffen som tingretten har foretatt, og som svarer til den alternative fengselsstraffen, er passende. Det samme gjelder den fastsatte minstetiden.
- (69) Det skal gjøres fradrag i tidsrammen og minstetiden med 1 075 dager for utholdt frihetsberøvelse.

Konklusjon

- (70) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til forvaring i 11 – elleve – år, med en minstetid på 7 – syv – år og 6 – seks – måneder.
2. Til fradrag i tidsrammen og minstetiden kommer 1 075 – ettusenogsyttifem – dager for frihetsberøvelse.

- (71) Dommer **Arntzen:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (72) Dommer **Webster:** Likeså.
- (73) Dommer **Kallerud:** Likeså.
- (74) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (75) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til forvaring i 11 – elleve – år, med en minstetid på 7 – syv – år og 6 – seks – måneder.
2. Til fradrag i tidsrammen og minstetiden kommer 1 075 – ettusenogsyttifem – dager for frihetsberøvelse.